

Penguin
Random
House

A Dorling Kindersley book
www.dk.com

Oorspronkelijke titel:

DK Eyewitness Travel Guides – Northern Spain

© 2016 Oorspronkelijke uitgave:

Dorling Kindersley Limited, Londen

A Penguin Random House Company

© 2017 Nederlandstalige uitgave:

Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv.,

Houten

www.capitool.nl

www.unieboekspectrum.nl

Capitool maakt deel uit van Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv.,
Postbus 97, 3990 DB Houten

Auteurs: Agnieszka Drewno, Zuzanna Jakubowska,

Renata Szmidt, Carlos Marrodán Casas

Boekverzorging: *de Redactie*, Amsterdam

Vertaling: Johan de Bakker en Hester Colijn

Bewerking: Gerard M.L. Harmans

Omslag: Zilverster Media, Annelies Dollekamp

Fotografie: Dorota en Mariusz Jarymowicz

Cartografie: Magdalena Polak

Illustraties: Michał Burkiewicz, Paweł Marczak

Alles is in het werk gesteld om ervoor te zorgen dat de informatie
in dit boek bij het ter perse gaan zoveel mogelijk is bijgewerkt.
Gegevens zoals telefoonnummers, openingstijden, prijzen, exposities
en reisinformatie zijn echter aan veranderingen onderhevig.
De uitgever is niet aansprakelijk voor consequenties die voortvloeien
uit het gebruik van dit boek.

ISBN 978 90 003 4206 8
NUR 512

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand,
of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op
grond van artikel 16 Auteurswet 1912, juncto het Besluit van 20 juni
1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb.
471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor
wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting
Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB, Hoofddorp). Voor het overnemen
van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en
andere compilatiewerken dient men zich tot de uitgever te wenden.

Grote foto omslag: Het 19de-eeuwse stadhuis van San Sebastián

◀ De opvallende architectuur van het Museo Guggenheim in Bilbao

Inhoud

Hoe gebruikt u deze gids 6

Wapen, stadhuis van
Sos del Rey Católico

Inleiding op Noord-Spanje

Noord-Spanje
verkennen 10

Noord-Spanje
in kaart gebracht 16

Een schets van
Noord-Spanje 18

Agenda van
Noord-Spanje 34

Geschiedenis van
Noord-Spanje 38

Vuurtoren in het vissersdorpje Cudillero,
aan de kust van Asturië

Een pittoreske *ría* in de buurt van San Vicente de la Barquera

Noord-Spanje van streek tot streek

Noord-Spanje in
het kort 50

Galicie 52

Asturië en
Cantabrië 84

Beeld in de Iglesia de Santa María del
Palacio in Logroño

Baskenland 122

Navarra en
La Rioja 148

Centrale en Oostelijke
Pyreneeën 174

Tips voor de reiziger

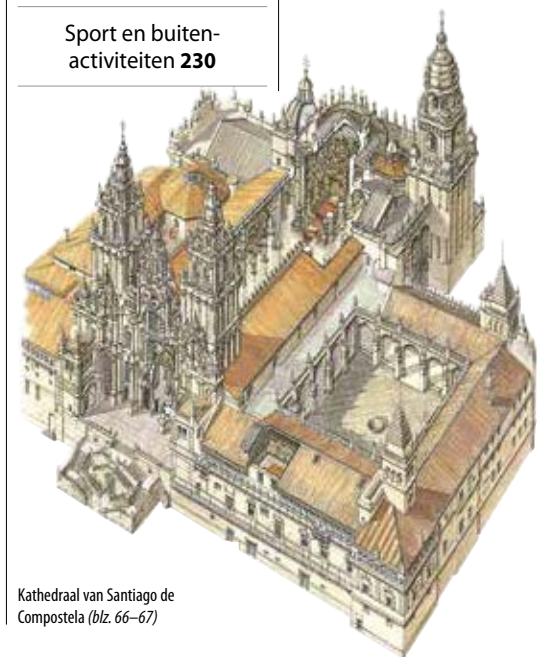
Accommodatie 200

Restaurants en cafés 208

Winkelen in
Noord-Spanje 224

Amusement in
Noord-Spanje 228

Sport en buiten-
activiteiten 230

Kathedraal van Santiago de
Compostela (blz. 66–67)

Wegwijs in Noord-Spanje

Praktische
informatie 236

Reis-
informatie 244

Register 252

Dankbetuiging 263

Beeldhouwwerk in het portaal van de San
Bartolomé in Logroño

Uitdrukkingen 265

SCHETS VAN NOORD-SPANJE

Hoe divers Spanje is, wordt duidelijk in het noordelijke deel, waar veel van de oudste en fascinerendste tradities van Spanje hun oorsprong vinden. De bevolking spreekt er naast Spaans drie talen: Galicisch, Baskisch en Catalaans. In plaats van de dorre, zonovergoten vlakten van het zuiden ziet u hier beboste heuvels en een nevelige Atlantische Oceaan.

Noord-Spanje is in de eerste plaats uiterst weelderig en groen, met zeer vruchtbare gedeelten, zoals de wijngebieden van Galicië en La Rioja. Dankzij de steile bergen en de nabijheid tot de Atlantische Oceaan valt er veel regen, dus een groot deel van het gebied is bedekt met bos en grasland. Toch ligt het zuidelijk genoeg om een warm en mild klimaat te hebben. Het noorden was het enige deel van Spanje dat in de middeleeuwen niet door de Moren werd veroverd, en sommige stammen hadden ook al weerstand geboden aan de Romeinen. De Basken vormen het oudste volk van Europa; voor de Romeinen rond 200 jaar v.C. met hen werden geconfronteerd, woonden ze al eeuwenlang in de bergen. Daarmee vergeleken zijn de Keltische Galiciërs nieuwkomers. De andere noordelijke gemeen-

schappen ontstonden na de komst van de Moren in 711, toen de christenen zich terugtrokken in de noordelijke bergen. De vorsten- en hertogdommen die in de dalen van Asturië en de Pyreneeën opkwamen, vormden de wieg van latere staten – Castilië, Aragón en Catalonië – die zich verder naar het zuiden uitbreidden om de grote Moorse koninkrijken van Spanje te verslaan.

Eeuwenlang waren de regio's ten westen van Navarra met elkaar verbonden door de *Camino de Santiago*, de route naar een van de grootste pelgrimsoorden van Europa, het heiligdom van Jakobus de Meerdere in Santiago de Compostela. Het drukke verkeer op de *camino* vormde in de middeleeuwen de aanzet tot het ontstaan van prachtige steden met een magnifieke architectuur.

Gezicht op het dorp Roncesvalles en het omringende bosland, in Navarra

◀ De Rosa dos Ventos gezien vanaf de Romeinse vuurtoren Torre de Hércules in A Coruña, Galicië

Architectuur van Noord-Spanje

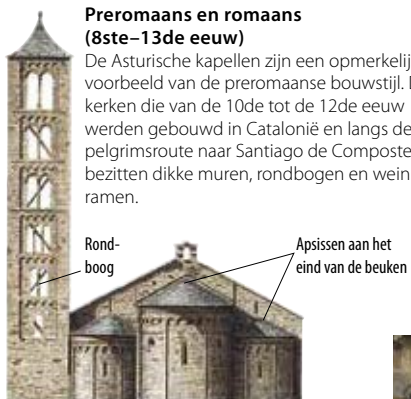
Noord-Spanje valt op door zijn rijke architectonische erfgoed. De funderingen van Keltische boerderijen zijn bewaard gebleven, evenals de ruïnes van Romeinse gebouwen, als getuigen van de lange geschiedenis van de regio. Ook vindt u hier mooie romaanse kerken en hoge gotische kathedralen, vooral langs de pelgrimsroute naar Santiago de Compostela en in de Catalaanse Pyreneeën. Een opvallend en zichtbaar kenmerk van de streek is de traditionele architectuur, uniek voor elke regio van Noord-Spanje, die een weerspiegeling vormt van het terrein en de traditionele middelen van bestaan: visserij en landbouw.

Renaissancistisch detail op het Hostal de San Marcos in León (blz. 119)

Preromaans en romaans (8ste–13de eeuw)

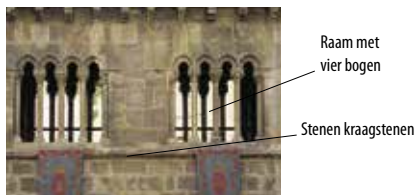
De Asturische kapellen zijn een opmerkelijk voorbeeld van de preromaanse bouwstijl. De kerken die van de 10de tot de 12de eeuw werden gebouwd in Catalonië en langs de pelgrimsroute naar Santiago de Compostela bezitten dikke muren, rondbogen en weinig ramen.

De romaanse San Climent in Taüll (blz. 194)

De Santa Maria del Naranco (blz. 96–97) is een preromaanse kerk met slanke vormen. Tongewelven en bogengalerijen met zuilen zijn typerend voor de stijl.

Raam met vier bogen

Stenen kraagstenen

Het Palacio de los Reyes de Navarra in Estella (blz. 161), gebouwd aan het eind van de 12de eeuw, is een zeldzaam voorbeeld van seculiere romaanse architectuur.

Een raam in spitsboogvorm

Gotisch (12de–16de eeuw)

In bijna heel Noord-Spanje, vooral langs de route naar Santiago, waar de Franse invloed het grootst was, sloot de gotiek aan bij de Franse versie van de gotische stijl.

Die werd gekenmerkt door verticale lijnen, gevels met twee torens en ribgewelven. De Catalaanse gotiek had een zwaardere eigen stijl.

De gotische retabel in de kathedraal van Ourense (blz. 75) werd aan het begin van de 16de eeuw vervaardigd door Cornelis de Holanda. Een van de rijkversierde beeldvelden toont een Kruisafneming.

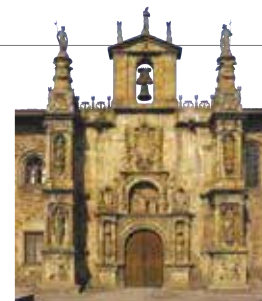
Het schip van de kathedraal van León (blz. 120–121), waarvan de bouw begon in 1254, bezit ribgewelven en gebrandschilderde ramen, die een totale oppervlakte hebben van wel 1800 m².

Renaissance (16de eeuw) en barok (17de–18de eeuw)

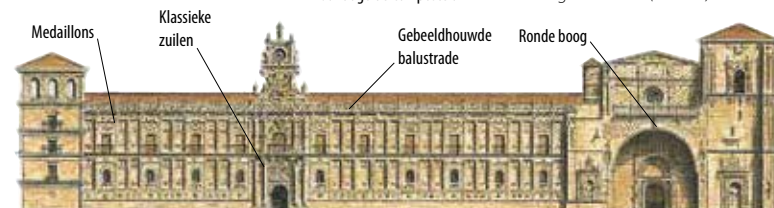
De renaissance, met zijn voorkeur voor klassieke proporties en harmonie, kreeg een uiterst decoratieve invulling met de stijl die bekendstaat als plateresk, vanwege de gelijkenis met zilverwerk (*plata*), vol heraldische motieven, bogen met gecompliceerde rondingen en opengewerkte ornamenten. De barok bracht grootse versieringen, dramatische religiositeit en veel pracht en praal.

Detail van de kathedraal van Santiago de Compostela

De Universidad de Sancti Spiritus in de Baskische plaats Oñati heeft een platereske gevel versierd met heiligenbeelden (blz. 141).

Het Hostal de San Marcos in León (blz. 119), in platereske stijl en met een lange, paleisachtige gevel

Moderne tijd

Een enorme diversiteit aan vormen en harmonie met de omgeving typeren de moderne architectuur van Noord-Spanje, waar veel buitenlandse architecten aan het werk zijn geweest, van de Canadees Frank Gehry tot de Portugees Alvaro Siza. Ook de utiliteitsbouw vertoont innovatieve vormen, zoals de metro (van Norman Foster) en de luchthaven van Bilbao.

Modernistische kerk uit de jaren 1950 in Arantzazu (blz. 141)

Zeldzame materialen, zoals titanium, werden gebruikt bij de bouw van het Museo Guggenheim in Bilbao (blz. 128–129) door Frank Gehry.

Streekarchitectuur

In de bergachtige regio's van het noorden ziet u grote boerderijen, waar het vee op de begane grond werd gehouden en de boerenfamilie erboven woonde. Aan de Galicische kust werd het visgerei beneden bewaard, en woonde het gezin boven. In Galicië vindt u veel *hórreos* (graanschuren), en in Asturië komt u *teitos* (schaapherdershutten) tegen.

Hórreos of graanschuren komen veel voor in Galicië, gebouwd op stenen pilaren om te voorkomen dat knaagdieren het graan opeten.

Teitos zijn stenen hutten met een rieten dak, gebruikt door schaapherders in Asturië.

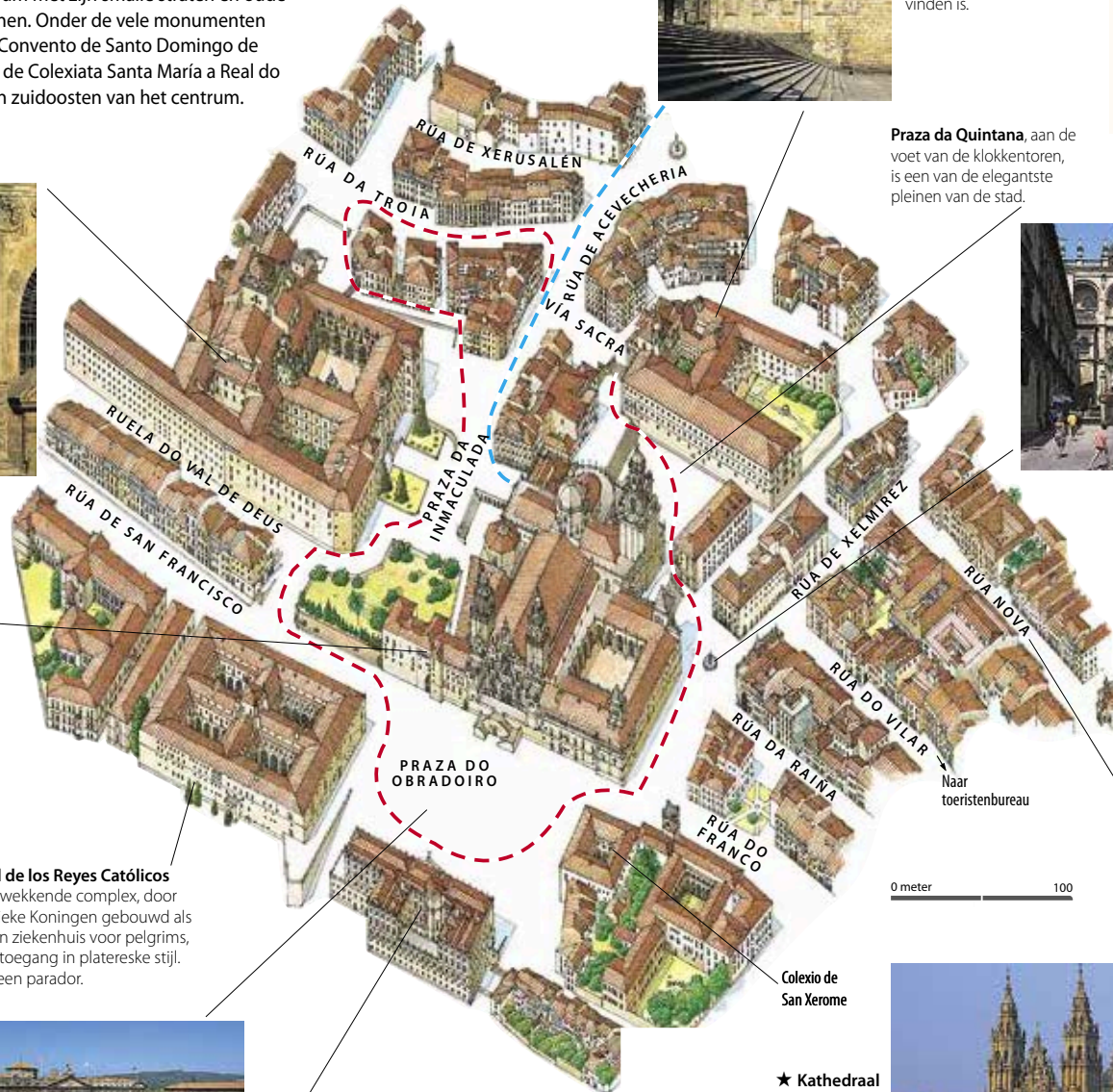

Natuurstenen huizen in Cantabrië hebben meestal een houten balkon, een brede ingang en dakranden die de muren beschermen tegen regen.

12 Onder de loep: Santiago de Compostela

In de middeleeuwen was Santiago de Compostela het belangrijkste pelgrimsoord van de christenheid, na Jeruzalem en Rome. Rond de Praza do Obradoiro ligt een groep historische gebouwen die uniek is voor Europa. Het plaatselijke graniet verleent de combinatie van verschillende bouwstijlen een harmonieuze eenheid. Het centrum met zijn smalle straten en oude pleinen is gemakkelijk te voet te verkennen. Onder de vele monumenten zijn er twee die u niet moet missen: het Convento de Santo Domingo de Bonaval ten oosten van het centrum, en de Colexiata Santa María a Real do Sar, een 12de-eeuwse romaanse kerk ten zuidoosten van het centrum.

★ Convento de San Martiño Pinarío

De barokkerk van dit klooster bezit een groot dubbel altaar en een platereske gevel met beelden van heiligen en bisschoppen.

Pazo de Xelmírez (1120–1149) is een prachtig paleis met romaanse kenmerken; het uitzicht vanaf het dakterras is spectaculair.

★ Hostal de los Reyes Católicos

Dit indrukwekkende complex, door de Katholieke Koningen gebouwd als herberg en ziekenhuis voor pelgrims, bezit een toegang in platereske stijl. Het is nu een parador.

Praza do Obradoiro

Dit majestueuze plein is een van de mooiste ter wereld en het eerste doel van de pelgrims. De barokgevel van de kathedraal domineert het plein.

De Pazo de Raxoi, met zijn neoclassicistische gevel, werd in 1772 gebouwd en huisvest het stadhuis.

★ Kathedraal

Dit indrukwekkende schouwspel verwelkomt de pelgrims al eeuwenlang in Santiago. Terwijl het exterieur in de loop van de jaren is veranderd, is de kern van het gebouw sinds de 11de eeuw vrijwel onveranderd gebleven.

Convento de San Paio de Antealtares

Dit is een van de oudste kloosters van Santiago. Het is in de 9de eeuw gebouwd rond de graf-tombe van St.-Jakobus, die nu in de kathedraal te vinden is.

Praza da Quintana, aan de voet van de klokkentoren, is een van de elegantste pleinen van de stad.

Praza das Praterias

De poort van de goudsmeden in de kathedraal komt uit op dit mooie plein, met in het midden de Dos Cavalosfontein.

TIPS VOOR DE TOERIST

Praktische informatie

A Coruña. **Wegenkaart** B2. 96.000. Rúa do Vilar 63, 981-555129. do, za. paasweek, Hemelvaart (40 dagen na Pasen), St.-Jakobus (24 juli). santiagoturismo.com

Openbaar vervoer

Lavacolla. Rúa do Hórreo 75a, 902-320320. Pl. de Camilo Díaz Baliño, 981-542416.

Verklaring

Aanbevolen route
 Pelgrimsroute

Naar
toeristenbureau

De Rúa Nova is een mooie oude straat met arcades, die van de kathedraal naar het nieuwere deel van de stad loopt.

De kathedraal van Santiago

Dit monument voor St.-Jakobus, met zijn twee torens die uitrijzen boven de Praza do Obradoiro, biedt een majestueuze aanblik, wat past bij een van de grootste heiligdommen van de christenheid (blz. 24–25). De kern van het huidige gebouw dateert van de 11de–13de eeuw en staat op de plaats van de 9de-eeuwse basiliek die hier door Alfonso II was opgetrokken. Achter de barokke gevel en de originele Pórtico da Gloria ligt hetzelfde interieur als de pelgrims in de middeleeuwen zagen.

Dit 'paspoort' is het bewijs van een pelgrimsreis

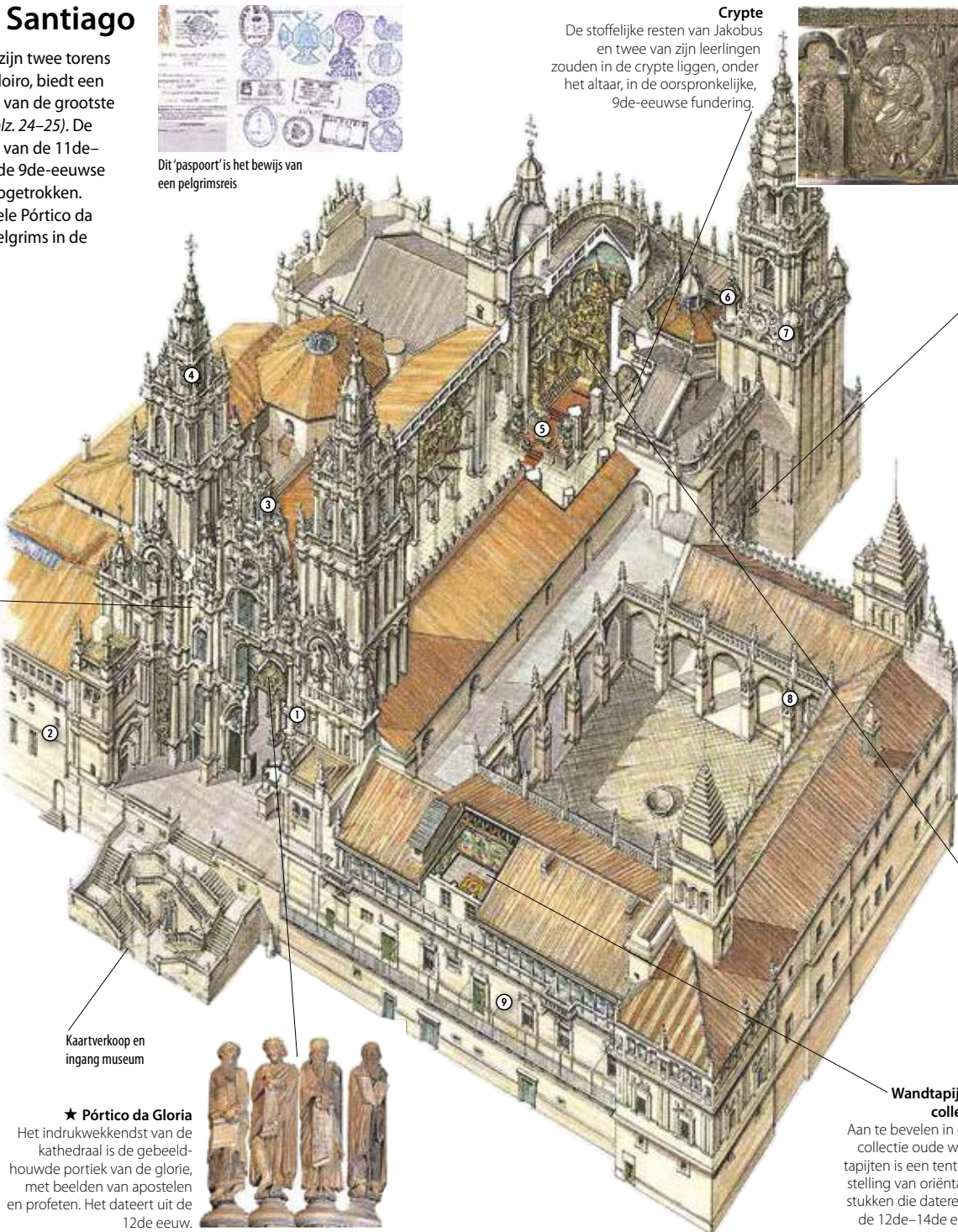

★ Westgevel

Deze rijksversierde barokke gevel werd in de 18de eeuw vóór Mateo's Pórtico da Gloria geplaatst.

UITGELICHT

- ① De Santo Dos Croques is een beeld van Maestro Mateo, de architect van de kathedraal; het beeld aanraken met het voorhoofd zou geluk en wijsheid brengen.
- ② Pazo de Xelmírez
- ③ Beeld van St.-Jakobus
- ④ De identieke torens zijn met hun 74 m de hoogste delen van de kathedraal.
- ⑤ De botafumeiro, een reusachtig wierookvat, wordt bij belangrijke diensten hoog boven het altaar heen en weer geslingerd door acht mannen.
- ⑥ De Mondragonkapel (1521) bezit een mooi smeedijzeren hek en een fraai gewelf.
- ⑦ Klokkentoren
- ⑧ Kruisgang
- ⑨ Kapittelhuis

Kaartverkoop en ingang museum

★ Pórtico da Gloria
Het indrukwekkendst van de kathedraal is de gebeeldhouwde portiek van de glorie, met beelden van apostelen en profeten. Het dateert uit de 12de eeuw.

Crypte

De stoffelijke resten van Jakobus en twee van zijn leerlingen zouden in de crypte liggen, onder het altaar, in de oorspronkelijke, 9de-eeuwse fundering.

TIPS VOOR DE TOERIST

Praktische informatie

Praza do Obradoiro.
Tel. 981-583548. **Open** dag. 7.00–20.30 uur.
Museum: Tel. 981-569327. **Open** april–okt: dag. 9.00–20.00 uur; nov.–maart dag. 10.00–20.00 uur.

★ Porta das Praterias

De 12de-eeuwse poort van de godsmeden is bedekt met bas-reliëfs van Bijbelse taferelen.

Hoogaltaar

Achter het altaar kunnen bezoekers de zilveren mantel van het 13de-eeuwse beeld van Jakobus aanraken en de crypte betreden.

Wandpapijten-collectie

Aan te bevelen in deze collectie oude wandpapijten is een tentoonstelling van oriëntaalse stukken die dateren uit de 12de–14de eeuw.